

В работе сделан обзор языковедческих подходов к установлению путей возникновения абсолютной конструкции в древнеанглийском языке. Определена сущность абсолютной конструкции как структуры вторичной номинации, представлены её дистинктивные признаки, проанализирована структурно-морфологическая вариативность в современном английском языке.

Ключевые слова: абсолютная конструкция, происхождение, вторичная предикация, структурно-морфологическая вариативность.

The article presents the account of linguistic approaches to the origin of the absolute construction in Old English. The essence of the absolute construction as a secondary predication structure has been defined, the distinctive features of the construction have been presented and its structural and morphological variability in Present-day English are analyzed.

Key words: absolute construction, origin, secondary predication, structural and morphological variability.

УДК 80:811.111

ІМПЛІЦІТНІСТЬ АНГЛОМОВНОЇ ВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Гладуш Н.Ф.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті аналізуються особливості сучасної англомовної поведінки. Відзначаються такі релевантні риси англомовної вербальної поведінки, як високий ступінь імпліцитності і опосередкованості, некатегоричності та компромісності щодо інтересів комунікантів. У висновках здійснено спробу узагальнити основні ідіоматичні ознаки мовленнєвої поведінки англійців, які необхідно враховувати у процесі навчання англійської мови.

Ключові слова: вербальна поведінка, прямий мовленнєвий акт, непрямий мовленнєвий акт, імпліцитність, конвенціональність.

Стиль вербальної поведінки англомовного і україномовного комунікантів – різний, що обумовлено різними типами культур, якими визначаються нормативний етикет, соціальні норми, складовими яких є і мотиви, цілі, мовленнєві дії мовців тощо. Спілкування за допомогою «натяків» є невід’ємною рисою національного менталітету, зрозумілого для носія англомовної культури, і виступає основним ключовим моментом, без урахування якого неможливо з’ясувати суть англомовної комунікації. Важливо підкреслити, що ця особливість виявляється в регулярних відмінностях між семантичним і прагматичним значенням і призводить у практиці спілкування до протиріччя між тим, що говориться, і тим, що мають на увазі. Тому у реальному спілкуванні доцільно протиставити мовленнєві дії, які виражають інтенцію адресанта безпосередньо, та мовленнєві дії, які втілені у форму іншого мовленнєвого акту (або прямі – непрямі мовленнєві акти). Порівняйте: *Put the light on. – I would appreciate if the light was put on. – It is too dark in here.*

Наказовий спосіб однозначно виявляє інтенцію мовця вмикнути світло. Друге висловлення легко прочитується як спонукальне, бо вказана бажана дія адресата, третє висловлення може бути спонукальним тільки у певних ситуаціях. Одно-однозначне співвідношення у мові – це швидше виняток із загального правила [2: 54]. Такі явища, як імпліцитність, метафори, іронія, непрямі мовленнєві акти, можуть бути об’єднані в межах поняття «непрямої комунікації» [1: 15], релевантними ознаками якої є ускладнена інтерпретативна діяльність адресата, неконвенціональність, ситуативна обумовленість і креативність.

Психологічною основою імпліцитних мовленнєвих дій може бути небажання адресанта розкрити свої наміри. Це небажання пояснюється різними причинами: інтенції можуть бути неприємними для адресата або сприйматися адресантом як такі, що принижують його самоповагу (порівняйте використання натяків замість наказу, вибачення, прохання); інтенції можуть суперечити етикетним нормам поведінки і прийнятним правилам мовленнєвої взаємодії комунікантів. Багато чого залежить і від жанру та умов спілкування. Наведемо приклад:

Jones was always trying to borrow money, and his friends had begun to avoid him. One morning he tackled an acquaintance in the street before the latter had a chance to escape. "I say old man," began Jones, "I'm in a terrible fix. I want some money badly, and I haven't the slightest idea where on earth I'm going to get it from." "Glad to hear it, my boy," returned the other promptly. "I was afraid that you might have an idea you could borrow it from me."

(Language and Humour)

Пряме прохання в цьому прикладі принижувало б мовця. Використання непрямих мовленнєвих дій сприяє підвищенню статусу адресанта перед адресатом і статусу адресата у своїх очах.

Англомовна вербальна поведінка характеризується насиченістю мовлення формами умовного способу, використанням модальних дієслів, кліше зі значенням невизначеності, запитань при висловленні спонукання: *I wonder if you would do..., Would it be too much if you..., Would you mind if..., Might I just ask you...? Could / would / will you do...? If you haven't got any objections, I'd like to do..., Would you do me a favor...? You could do... тощо.*

Українські аналоги наведених спонукань відрізняються меншою кількістю преамбул та вагань: *Чи можу я попросити Вас...?, Чи не могли б Ви...? Я хотів би попросити Вас..., Чи не будете Ви так люб'язні ...? тощо.*

Дослідники відмічають, що у комунікативних ситуаціях із співрозмовником нерівного статусу відмічається менша імперативність англійської мови. Особа, яка має вищий статус, в українській культурі традиційно вдається до прямих висловлень директивного типу: наприклад, в ситуації спілкування вчитель – учень етикетні звертання типу: *Запишіть, будь ласка, наступне..., дайте відповідь на запитання, підійдіть до дошки... тощо.* У англомовному середовищі такі звертання не типові, порівняйте: *May I ask you to write...? Could you answer my question...? Will / would / could you come to the blackboard?*

Непрямі мовленнєві акти характеризуються етикетністю та ввічливістю, інференційністю комунікативного наміру адресанта та ускладненою інтерпретативною діяльністю адресата. Непрямий смисл деяких висловлювань є результатом (чи процесом) дії соціокультурних конвенцій: закріплення певної функції за окремими реченнями завдяки традиційності їх вживання, своєрідної домовленості між учасниками комунікативної мовленнєвої діяльності. Проілюструємо це положення на такому прикладі:

She heard the new voice say: "I'd like to come in, please." – "This is a private room. I told you my wife is having a nightmare." – "I'm sorry, sir. I don't believe you". [Hailey]

Розмова відбувається між службовцем готелю і клієнтом, який проживає у ньому. У цьому уривку нас цікавить висловлювання *I'd like to come in, please*, яке є не просто констатацією факту бажання мовця увійти в номер, а проханням про це. Необхідно відзначити, що очікуваною реакцією на це висловлювання є виконання адресатом прохання мовця через те, що мовець є службовцем готелю, має право заходити в номери і оглядати їх. Вживання подібного висловлювання в іншій ситуації, наприклад, мовленнєвої взаємодії незнайомого подорожнього і мешканця одного з будинків, є недоречним і не має такої очікуваної реакції адресата, як у наведеному вище прикладі. Отже, зміна стосунків партнерів комунікації і ситуації мовленнєвої поведінки приводить до зміни відповідних конвенцій.

Важливо враховувати роль непрямих мовленнєвих актів при вивченні іноземної мови, оскільки засоби ідіоматичності мають ідіоетнічний та конкретно мовний характер. Американські викладачі часто вказують на те, що мовлення українських студентів (англійською мовою) є занадто прямолінійним. Якщо не враховувати, що говорить іноземець, людина може відчувати тиск, образитися і т.п. Результат комунікації, її успішність може бути під сумнівом, тому до курсів англійської мови часто додаються розділи, які розглядають засоби некатегоричності, ввічливості, наприклад:

Tips for making English less direct: Using would, could, might to make what you say more tentative, Taking away the dogmatic tone of statements, Presenting your view as a question, Using a grammatical negative to make a suggestion more open and more negotiable та інші.

Прямий стиль мовлення загалом не притаманний для англомовної міжособистісної комунікації в різних ситуаціях: коли запрошується інформація (*I am just wondering whether the library will be open this Monday?*), висловлюється думка (*I don't think you are right*), передається запрошення (*It would be nice to have dinner together but I'm sure you're very busy*) і т.п. [3: 172–188].

Непрямі мовленнєві акти можуть бути неконвенціональними, і тоді ідентифікація їх значення стає результатом сукупності факторів, а саме аналізу пропозиціонального змісту висловлювання,

особливостей ситуації спілкування, індивідуальних характеристик мовця та адресата, пресупозиційних факторів, а також загальних знань комунікантів. У романі А. Хейлі «Готель» клієнт очікує, що йому запропонують номер у готелі:

The room clerk returned to the front counter. "Everything is ready, sir." Curtis O'Keefe nodded. Then, led by the bell Captain Herbel Chandler, who had swiftly materialized, the small procession moved to a waiting elevator. [Hailey]

Твердження про те, що все готове, має значення запрошення до кімнати. Запрошення прийнято адресатом – клієнтом готелю, про що і свідчить опис наступної дії адресата.

Засобами, за допомогою яких здійснюється зміна комунікативної ролі висловлювання при збереженні ідентичного денотативного посилання на ситуацію є певні елементи лінгвістичного та екстралінгвістичного характеру, які діють спільно, взаємообумовлюючи і доповнюючи один одного.

До лінгвістичних засобів ідентифікації і диференціації мовленнєвого акту належать релевантні риси структури речення з точки зору іллокутивної ролі висловлювання: перформативні дієслова, перформативні адвербалії, іменники – номінатори типу іллокутивного акту, граматична категорія способу. Перераховані показники іллокутивної сили висловлювання є властивістю прямих актів мовлення і непрямих, якщо вони є у вставній для прямої мови конструкції. Лінгвістичними сигналами наявності непрямого значення можуть бути порядок слів, звертання, частки, модальні дієслова і слова, вигуки, вставні і приєднувальні конструкції з певним лексичним наповненням, формули і кліше, інтонація. Проте надійними критеріями визначення транспонування тільки мовні засоби слугувати не можуть.

Зміна контексту, невідповідність експліцитній іллокуції висловлювання основним параметрам комунікативної ситуації, конситуативна і контекстуальна обумовленість висловлювання можуть бути однією з причин появи непрямого значення. Важливість встановлення контекстуальної валентності тієї чи іншої конструкції впливає з того факту, що зміст речення багато в чому визначається контекстом. Чим вища точність визначення контексту, тим вища точність визначення змісту речення. Отже, зміст пропозиції виступає як результат певної ситуації, яка, в свою чергу, є фактором, що породжує і стимулює мовленнєвий акт, визначає лінгвістичну форму мовлення і доповнює мовленнєвий акт там, де тільки мовні засоби не забезпечили б комунікацію. Ситуація підсвідомо визначає дійсну іллокутивну функцію висловлювання. Якщо мовець висловився *It's cold in here* у ситуації, коли він перебував у кімнаті, де було відчинене вікно, іллокутивне призначення висловлювання може бути таким: ствердженням, проханням зачинити вікно, попередженням про можливі небажані наслідки для адресата при такому стані справ і т. д. Тільки конкретна ситуація визначає комунікативно-інтенціональну спрямованість висловлювання.

Роль контексту зростає при визначенні функцій неконвенціональних засобів і дещо зменшується у випадку конвенціональних мовних засобів. Тільки комплексний аналіз лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів дозволяє пояснити реальні факти функціонування мовних одиниць.

Адекватно інтерпретувати реальний зміст висловлень англомовних комунікантів, гнучко реагувати на них та вільно обирати свою вербальну поведінку стає нагальною потребою навчання майбутніх фахівців. Намагання знайти джерела непорозуміння українцями змісту намірів їх англомовних співрозмовників, а далі – знайти засоби підвищення ефективності спілкування та унеможливлення культурної інтерференції і слугувало стимулом для проведення відповідного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дементьев В.В. Непрямая коммуникация / В.В. Дементьев. – М. : Гнозис, 2006. – 176 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
3. Ларина Т.В. Категория вежливости и стиль коммуникации / Т.В. Ларина. – М. : Языки славянских культур. – 2009. – 507 с.

В статье анализируются особенности англоязычного речевого поведения. Указываются такие релевантные черты англоязычного вербального поведения, как высокая степень имплицитности и косвенности, некатегоричности и компромиссности интересов коммуникантов. В выводах

предпринята попытка обобщения основных идиоматических черт англоязычного речевого поведения, которые необходимо учитывать в процессе обучения английскому языку.

Ключевые слова: вербальное поведение, прямой речевой акт, косвенный речевой акт, имплицитность, конвенциональность.

The article analyzes relevant features of Modern English Speech Behavior. A special attention is given to such relevant features of English verbal behaviour as implicit and indirect, non categorical and compromising nature of English Speech communication. In conclusions, an attempt is made to summarize these idiomatic features and their relevance for teaching English.

Key words: speech behavior, direct speech act, indirect speech act, implicitness, conventionality.

УДК 81'38:811.11

ПОРУШЕННЯ МАКСИМ ПРИНЦИПУ СПІЛКУВАННЯ ЧЕРЕЗ НЕГАТИВНІ ЕМОЦІЇ

Козлова О.С.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглядаються причини недотримання комунікативних максимум спілкування через вплив негативних емоцій. Особлива увага приділяється характеру тональності спілкування, підвищенню тону, а також різноманітним комунікативним інтенціям мовців. У висновках визначені причини порушень принципів спілкування в англійському діалогічному мовленні, на які впливає негативна емоційність. Виділено типи емоційності.

Ключові слова: емоційність, конфлікт, максима, тональність.

Мовлення, як правило, емоційно забарвлене, оскільки мовець передає свої почуття щодо того, про що йдеться. Одна з головних цілей інтелектуального буття людини – мінімізувати негативні емоції, які відчуває особа [11]. Людина завжди намагається тримати під контролем власні емоції та розуміти іншого співрозмовника, але іноді емоції виходять з-під контролю, і тоді конфлікт неминучий. Мовець може виражати як позитивні, так і негативні емоції, або бути зовсім неемоційним. Це знаходить відображення у виборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, інтонаційному оформленні тощо. Емоція – індикатор ціннісної значущості для суб'єкта певних характеристик ситуації, вид актуалізації почуття, предметозмістове усвідомлення настрою [3, с. 134]. Вчені виокремлюють три компонента негативної емоції: суб'єктивні відчуття (гнів); фізіологічні зміни (підвищення тиску); виражальні паралінгвальні засоби (насупитися) [10]. У разі свідомого стримання емоцій знижується увага та пам'ять і комунікант надає менше інформації, ніж потрібно, чи наводить неправдоподібні факти.

Актуальність дослідження зумовлена значним інтересом мовознавців до прагмалінгвістичного аспекту спілкування і, зокрема, до принципів спілкування у мовленні, до вивчення та аналізу їхніх прагматичних особливостей через призму складників діалогічного дискурсу.

Мета дослідження полягає у визначенні аксіологічної структури англійського діалогічного дискурсу шляхом виявлення логіко-прагматичних і дискурсивних особливостей, які зазнають впливу негативної емоційності.

Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких завдань: виявити причини порушень принципів спілкування в англійському діалогічному мовленні, на які впливає негативна емоційність, а також визначити типи емоційності.

Об'єктом дослідження слугують мінімальні англійські діалогічні одиниці, де спостерігаються недотримання або порушення принципів спілкування під впливом негативних емоцій.

Предметом дослідження є прагмалінгвістичні характеристики різних видів порушень спілкування носіїв англійської мови.

Матеріалом дослідження слугувала англійська художня література американських та англійських письменників XVIII–XXI століть.